

МБОУ «Павловская СОШ им.В.Н.Оконешникова»

Мегино-Кангаласский улус

«Дьһуннаабы кэпсэтии»:

«Өксөкүлээх үөрэбэ.Ос хобоонноро-норуот муудараа»

Автор:Попова Анастасия Николаевна,

учитель английского языка,

Высшая квалификационная категория

«Дьһуннаабы кэпсэтии»: VIII—IX кылаас үөрэнээччилэригэр аналлаах дьарык.

Дьарык тиэмэтэ: «Өксөкүлээх үөрэбэ.Ос хобоонноро-норуот муудараа».

. А.Е. Кулаковскай «Научные труды» улэтигэр эс хобооннорун суолталарын ойдотуу.
Аангылыа тылыгар туттуллар ос хобооннорун суолталарын саха уонна нуучча оьун
хобооннорун кытта тэһнээн коруу.

Сүрүн сыала: Норуот тылынан уус-уран айымньытын таптааьынна иитии, уьуйуу, норуот
муударааьын убаастааьын, бэйэбэ инэрии.

А.Е. Кулаковскай - Өксөкүлээх Өлөксөй толкуйун, анаарыытын эс хобоонноругар олоьуран
билсигии.

Үөрэтэр сыаннаа. Ытык өйдөбүл: Ос хобоонноро-норуот муудараа. Куннээби олоххо,
санарар санаба ос хобоонун туттубат буолуу обо тылын дьадатар, ойдуур дьобурун молтотор.

Ытыллар бириэмэтэ: 30 мүнүүтэ.

Дьарык хаамыта: Кэпсэтии, мультимедийнэй матырыйаалларга олоьуран бииргэ
үлэлээгин.

Дьарык тутулун сценарийа

I чааһа. БИЛСИГИИ

Ханнык тиэмэбэ кэпсэтии барарын билсигии.

(Слайд көстөр)

«Өксөкүлээх үөрэбэ. Ос хобоонноро-норуот муударара»

УЧУУТАЛ: А.Е. Кулаковскай-Өксөкүлээх Өлөксөй 2027 сылга 150 сааһын туолар. Ол иһин биһиги Ил Дархаммыт Айсен Сергеевич Николаев 2022-2027 сс. Саха сиригэр Алексей Елисеевич Кулаковскай-Өксөкүлээх Өлөксөй сылларынан биллэрбитэ. Быйылгы үөрэх дьылыгар биһиги «Дьонуннаабы кэпсэтиигэ» Өксөкүлээх Өлөксөй туһунан элбэҕи билиэхпит уонна истиэхпит. Кини курдук олоҕу киэнник анаарарга, толкуйдуурга холонуохпут.

Алексей Елисеевич эмиз хаһан эрэ эһиги курдук оҕо этэ. Оҕо сааһа Таатта улуусун Тыараһа нэһилиэгэр ааспыта. Кини манна 9 сааһыгар диэри эһэлээх эбэтигэр Николай Алексеевич, Ирина Алексеевна Собакиннарга олорбута. Эһэтин иитиитэ кини олоҕор олус улахан сабыдыаллаах эбит. Кэлин, улаатан баран, Өксөкүлээх Өлөксөй Саха сиригэр үөрэх-билии тэнийдэбинэ, сахалар сайдыылаах омуктар култуураларын ингэриннэхтэринэ, саха дьонно атын омук ааттаахтарын кытта тэҥнэ аахсар таһымна тахсыа, тыыннаах хаалар суолун тобулуо диэн эрэнэ саныыра. Ол курдук, кини айбыт айымньылара баай тыллаах, ис хоһоонноох буолан тахсыбыттара. Эксэкулээх «Научные труды» улэтигэр эс хобоонноро дириҥ суолталаах буолаллар.

2 чааһа. СҮРҮН ЧААҤА

УЧУУТАЛ: Ос хобоонноро-норуот муударара диэн мээһэ этиллибэт. Аан дойду үрдүнэн 6 тыһ. кэринэ омук тыла баара биллэр. Хас биирдии омук тыла уратылаах, хас биирдии нация менталитетын, үтүө үгэстэрин көрдөрөр, кэрэһилиир. Өксөкүлээх Өлөксөй хас биирдии эс хобоонунан дьонно сүбэ-соргу биэрэр, толкуйдатар. Эс хобооннор суолталара олорор олохпутун кытары ситимнээх. Ос хобоонноро суолталарынан 11-болоххо арахсаллар.

Уорэх-билии туьунан	Былыргы киьи ынабынан баай, аныгы киьи уорэбинэн баай
Торообут дойду туьунан	Биьикпин ыйаабыт сирим
Улэ-сырыы туьунан	Ким улэлээбэт ол аьаабат
Тыл-ос туьунан	Киьи тыла-уот
Олоххо-дьаахха сыьыаннаах	Олох оьо оонньуута буолбатах
Баай, кылаассабай охсуьуу туьунан	Баай оьото -бардам, тот оьото –дохсун
Утуо быьыы, майгы-сигили туьунан	Мас хайдыбытын курдук коно киьи
Доьордоьуу туьунан	Сана доьордооьор урукку доьор ордук
Субэлиир-амалыыр суолталаах	Аат-сурах ыраах барар
Туктэри быьыы-майгы туьунан	Аата Кыычыкын оьуьун бааь буоллаьа
Куьаьан быьыы,кэмэлдьи туьунан	Кэьиик оьус муоьунан оттойор, ойо суох сутуругунан оттойор

Эьиги ос хобооннорун сана билсэр буолбатаххыт, алын кылааска уорэппиккит.Билигин бэйэ-бэйэбитин тургутан, бэрэбиэркэлээн коруобун. Ким билиитэ ордук чин эбитий? Мин тыл ситимин этэбин, эьиги салбыыгыт.

Учуутал	Уорэнээччи
„Уу,, диэбитэ „хаар,,	„Хаар диэбитэ „уу,,
Дойду сурахтаах	Алаас ааттаах
Утуо ат	Биир кымньыылаах
Утуо киьи биир	Биир тыллаах
Хаан биир	Хармаан аты

УЧУУТАЛ: *Оголоор, аны билигин* А.Е.Кулаковскай улэлэриттэн эс хобооннорун билсиэгин. Презентацияга бу эс хобоонноро аангылыа тылыгар туттуллар ос хобооннорун суолталарын саха уонна нуучча оьун хобооннорун кытта тэннээн коруэхэийин.

Якутское выражение	Русский эквивалент	Английский эквивалент
1. ба5арбытынан туойабын диэбиккэ дылы	не сули журавля в небе, а дай синицу в руки	a bird in the hand is worth two in the bush
2. бодорустахха бодон биллэр, кэргэнистэххэ кэмэлдьи биллэр	первое впечатление не всегда верное; внешность обманчива	deads, not words (actions speak louder than words)
3 бэйэ5эр кэлбэтэ5инэ, бэдэргэр кэлиэ	что посеешь, то и пожнешь	as you make your bed, so you must lie on it (as you sow, you shall mow(reap).)
4. «эьиилги бил баьын мин сиэм» диэбиккэ дылы	делить шкуру неубитого медведя	to eat the calf in the cows belly
5 буруй эрэ Моттойо5о диэбиккэ дылы	на бедного Макара все шишки летят	a meek person is like a scapegoat: all troubles are his
6. кыталык кынатын тоботугэр кыырпахтаа5ар дылы	и солнце не без пятен	every been has its black
7. бил баьыттан сытыйбытыгар дылы	подобно тому, как таймень начал гнить с головы	
8. биирдэ эрэ абааьыламмытым диэбиккэ дылы	только раз в моей жизни был во мне черт	
9.барбатах ыт сыгына5ы урэригэр дылы	подобно отставшей собаке, лающей на бурелом	
10. боро борону «а5ам» диригэр дылы	подобно тому, как волк волка отцом называет	

11. бэс ыйыгар Бээчээн муннун		
-------------------------------	--	--

улушпутугэр дылы		
------------------	--	--

УЧУУТАЛ: Оџолоор, бу эс хобооннору хайдах өйдүүгүт?

(оџолор эппиэттииллэр, быһаарсаллар).

- Ба5арбытынан туойабын диэбиккэ дылы.

Бу эс хобоонунан этиллэр бэйэн кыайаргын,сатыыргын оноро сатаа диэн.

- Бодорустахха бодон биллэр, кэргэнистэххэ кэмэлдьи биллэр.

Киьи киьини билсэн, кэпсэтэн, кэрэн-истэн билэр диэн.

- Биир оџус муннун быатыгар сэттэ танхай бааа быстыбытыгар дылы

Наааа омуннаныма диэн.

- Эьиилги бил баьын мин сиэм диэбиккэ дылы.

Эрдэттэн оноро иликкин кэпсээмэ диэн.

- Буруй эрэ Моттойо5о диэбиккэ дылы.

Буруйу барытын биир киьиэхэ туьэрии.

- Барбатах ыт сыгына5ы урэригэр дылы.

Буолар буолбутун кэннэ айманыма диэн.

- Бэйэ5эр кэлбэтэ5инэ, бэдэргэр кэлиэ.

Туох барыта изэстэбиллээх онон дьон сиэринэн, этэннэ сырыт диэн.

УЧУУТАЛ: Таблицага кэстэрүнэн сорох эс хобооннор нууччалыылар уонна английскайдыылар суох. Дьэ ону дьиэгэ улэгэ биэрэбин уонна аныгыскы уруокка кэпсэтиэхпит.

Оголоор, эс хобооннор суолталалара туохха сытарый?

(Оџолор эппиэттииллэр).

Эс хобоонун биир саамай бэлиэ эрутэ- киьини сиэрдээх буолууга уэрэтии.Билинни далааьыннаах уйэгэ огону учугэьи, куьаганы таба араарарга уэрэтии. Сизэр-майгы боппуруоьунэс хобооно толору кэтэгэр, сиьилии арыйар, огого тургэнник тийэр.

Учуутал уруок түмүгэр оџолор эппиэттерин ыйыталаһар, быраһаайдаһар, уруогу түмүктүүр.

